

András Andrea

Hegyi István életpályája (1914–2004)

A mi dalaink című ifjúsági daloskönyv először 1936-ban jelent meg Kolozsváron az *Ifjú Erdély* kiadásában. Ezt követően még hét kiadásban közölték, az első hat kötetet Bereczky Sándor, az utolsó kettőt Szöllősy András zeneszerző szerkesztette. A köteteket évente bővítették, javították, növelve példányszámukat is. Az első kiadás 70 népdalával szemben a hetedik kiadásban már 230 népdal szerepelt, az eredeti 2000-es példányszám a hatodik kiadás esetében elérte a 19000-et.¹ A kiadók céljuknak tekintették, hogy az ifjúsággal megismertessék az egész magyar népdalvilágot, „mindegyik típusból a legismertebbeket és legszebbeket bemutatva”². Az 1941-es hatodik kiadásban ekképpen vélekednek a szerkesztők: „Sohasem támadtuk a divatos és sokszor magyartalan dalok semmiféle fajtáját. Igazi népdalaink dinamikus erejének kell azokat kiszorítania. Hisszük, hogy előbb utóbb meg is teszik ezt a szolgálatot a mi dalaink.”³ Ahogyan *A mi dalaink* megtette a neki szánt szolgálatot a magyar ifjúság körében, úgy Hegyi István is élete végéig szolgálta híveit, egyre inkább erősítve bennük a magyarságtudatot. Miért fontos Hegyi Istvánról beszélnünk, ki volt ő, és milyen sajátosságokat hordoz életútja? Miért kell megemlítenünk *A mi dalaink* című ifjúsági daloskönyv kapcsán?

Neve már-már feledésbe merült, élete eseményeit, fordulópontjait, lelkési pályáját, néprajzi érdeklődését, a múlt megpróbáltatásait már csak családja emlékeiből tárhatjuk fel. Fia, Hegyi Sándor nyugalmazott református lelkész mesélt édesapja életpályájáról, annak szépségeiről,

¹ Elektronikus elérhetőség: [http://lexikon.kriterion.ro/szavak/634/\(utolsó megtekintés: 2017. október 22.\)](http://lexikon.kriterion.ro/szavak/634/(utolsó%20megtekintés:2017.%20október%2022.)).

² Az 1940-es, ötödik kiadás leírásának elektronikus elérhetősége: <https://antikva.hu/erdely/a-mi-dalaink-ifjusagi-daloskonyv-16> (utolsó megtekintés: 2017. október 22.).

³ Az 1941-es, hatodik kiadás leírásának elektronikus elérhetősége: <https://moly.hu/konyvek/bereczky-sandor-szerk-a-mi-dalaink> (utolsó megtekintés: 2017. október 22.).

nehézségeiről. A szakirodalom eddig kevés információt közölt Hegyi István, az egykori udvarhelyszéki református lelkész és esperes életútjáról. Életpályájának bemutatásakor leginkább a fia által elhangzott emlékek, történetek állnak rendelkezésünkre.

Hegyi István 1914. szeptember 7-én született Székelypeteken (Petecu, Hargita m.). Apja, Hegyi Péter siklódi földműves családból származott, ám ő református lelkészi pályára tért. Édesanyja Gyarmathy Mariska, udvarhelyi polgári család sarja. Öten voltak testvérek, közülük három fiú lelkész lett. Hegyi István székelypetki évei alatt egy buzásbocsárdi tanítói családba nősült, 1938-ban feleségül vette Técsi Irént. 1939-ben megszületett első gyermekük, aki pár hónapos korában elhunyt. 1940–1952 között hat gyermekük született, akik közül három fiú a lelkészi pályára tért, ároni papi családnak nevezik magukat, a *Hegyi klánnak*.⁴ A Hegyi Sándorral való beszélgetésből kiderült, hogy Hegyi István négy unokája szintén a református lelkészi pályát választotta.

Tanulmányok, lelkészi pálya

Az elemi iskolát szülőfalujában, Székelypeteken járta. Ezt követően Székelyudvarhelyre került, majd Kolozsvárra, ám román tudás hiányában nem sikerült az abszolváló vizsgája, így tanulmányait Székelyudvarhelyen folytatta egy román gimnáziumban. Kolozsvári évei alatt önképzőkörbe járt. 13 éves korában meghalt édesapja, ezt követően édesanyja a nagyenyedi kollégiumba küldte. Itt komoly iskolai légkör vette körül, elhivatott tanárok tanították, erősítve benne a magyarságtudatot. 1932–1936 között a kolozsvári református teológián tanult. Ezen évei alatt számos szakmai kapcsolata született. Takács Évának adott interjújában szellemi apjának nevezi Ravasz Lászlót, Tavaszgy Sándort, Imre Lajost (Takács 2003: 4).

Fiatallélekként Szamosújvárra került, a Rózsa Sándor-féle börtön javítóintézetében hirdetett ígét. Majd utazólelkésznek állt, mint az IKE ifjúsági utazótitkára más-más gyülekezeteket keresett fel a szórványvi-

⁴ Keszeg Vilmos és Becze Márta is említést tesz a lelkészi hivatás apáról fiúra való öröklődésről: „E pálya »utasait« az erős, gyakran apáról fiúra, mesterről tanítványra szálló szereptudat jellemzi” (Keszeg–Becze 2001: 15).

déken, Hunyad és Alsó-Fehér megyében.⁵ Ekkor lehetősége nyílt jobban megismerni a szórványvidék mindennapjait. Fia említést tesz arról, hogy nemcsak ígét hirdetett, hanem gyakran foglalkozott a gyerekekkel, a falvakat összejárva sokszor készített leírást róluk. 1938-ban Székelypetek meghívta lelkészének. 1959-től 1984-ig Székelyudvarhelyen szolgált. A hatvanas évek elején megválasztották esperesnek, majd 1973-ban ismét. 1984-ben nyugdíjba vonult, ezt követően fia segédlelkésze volt. A kommunizmus idején rengeteg vád érte, kétszer is meghurcolták, 1989. október 23-án a szombatfalvi parókiáról a rendőrség elhurcolta a Tőkés László-ügy miatt. Életének 90. évében, 2004. december 21-én távozott el az élők sorából. A székelyudvarhelyi temetőben helyezték örök nyugalomra.

A hívek iránti szeretete

Áldozatvállalásával tiszteletet, megbecsülést vívott ki közösségében, de olykor tetteiért meghurcolták, hiszen gyülekezete tartópillére volt. Már fiatal korában a népi írók, különösen Németh László nagy hatást gyakorolt gondolkodás- és látásmódjára; Németh Lászlóhoz hasonlóan fontosnak vélte a néppel való törődést. Székelypetekre kerülve – a lelkészi feladatok mellett – fő céljának tekintette a közösségépítést, a hívek magyarságtudatának megerősítését. A második bécsi döntéssel szülőfaluja román határszéli faluvá vált, a parókiától 200 méterre húzták meg a román–magyar határt. Így Székelypetek bekerült a dél-erdélyi világba, számos kihívás elé állítva a közösséget. Hegyi István csak csendőri engedéllyel hagyhatta el faluját, 1944-ben túszként fogták el, elhurcolták és előkészítették kivégzését (Papp 2011: 88). Hegyi István ezekről az évekről így vall a Takács Évának adott interjújában: „szerintem a református lelkész sajátos feladata az, hogy azt a népet, amelyik fizikailag, lelkileg összetört, az új helyzetben segítse, hogy újraéledjen benne az a belső tartás, amellyel kibírt évszá-

⁵ Az 1930-as években egyre inkább feléledt az erdélyi magyar szórványterületek és -lakosság problematikája, a szórvány szószólójává Földes Károly vált. A lelkészek „rákényszerülnek a szórványból visszavonult intézmények helyettesítésére. Népdalt, gyermekjátékot, népmesét tanítanak” (Keszeg–Becze 2001: 20). A pályatárs Nagy Ödön szórványmisszióval kapcsolatos írásai: Nagy 2015.

zadokat és rettenetesen sokféle változást. És tudjon ebben az új helyzetben erős lenni és ember maradni” (Takács 2003: 4–5).

Helytállása, híveivel való jó viszonya nemcsak a határ meghúzáskor nyilvánult meg. Papp Vilmos Hegyi Istvánról írt ismertetőjében kiemeli munkásságának eredményeit, miszerint a csiki szórványokban élő református híveket is felkereste. Székelyudvarhelyre kerülve komolyan vette lelkészi feladatait, összeírt 15000 székelyudvarhelyi hívet (Papp 2011: 87). Fia, Hegyi Sándor, életének e gyümölcsöző szakaszáról ekképpen vélekedik: *A családlátogatás, a pásztoráció, ez volt neki a lelkipásztori szolgálatnak az első része, hogy az emberekkel kapcsolatba legyen. Utcai prédikátor volt, úgy szoktam mondani, utcai pásztor volt ő. [...] Az elvesztett juhait megkereste, ő olyan volt, mint Csoma Sándor, ugye a magyarok őshazájába elment... megkereste és számon tartotta, ezért lett Udvarhelyen három gyülekezet.*

Egyik kedvenc elfoglaltsága a muzsikálás volt, főként tangóharmonikán. Fia emlékezetében máig ott él apja zene iránti szeretete. Elmondása szerint nemcsak jó vallási nevelést kaptak apjuktól, hanem a népzene iránti szeretetét is átadta. Székelypeteken közmunkák idején tangóharmonikával zenélt, a papilakáson gyakran rendezett zenés-táncos mulatságokat. Székelyudvarhelyi lelkészsége alatt fiával együtt felkereste a cigány közösségeket, ígét hirdetett nekik, tangóharmonikával énekelt velük. Sokszor látogatta meg egykori székelypetki közösségét, összegyűjtve tőlük 168 székelypetki népdalt, amely máig megvan magnószalagon, kiadatlanul. Az énekeket hangszer segítségével le is kottázta, 1977-ben fiával együtt egy karácsonyi kötetet, 1979-ben egy anyák napi- és egy reformációs ünnepséghez készült kötetet állítottak össze, de ezt sosem adták ki.

Az IKE és az Ifjú Erdély

Jenei Sándor életéről, munkásságáról Szőke Renáta közölt tanulmányt. Jenei Sándor *A mi játékaink* című kötet szerkesztője volt, amely szintén 1936-ban jelent meg Kolozsváron, az *Ifjú Erdély* kiadásában. Életútja, néprajzi érdeklődésének kialakulása, az Ifjúsági Keresztyén Egyesülettel való kapcsolata nagyban hasonlít Hegyi Istvánéhoz. Jenei Sándor is református lelkészi családba született és ilyen neveltetésben nőtt fel. Teológiai tanulmányait Kolozsváron végezte, 1931–1936 között. Hegyi István és Je-

nei Sándor életében szintén közös pont lehetett a fiatalkori utazólelkészi állás. Jenei Sándor a kis magyar világban, 1940–1944 között Pusztakamara-
ráson volt lelkész, ahol nagy feladatok hárultak rá (Szőke 2015: 121–122).
Életútjából kirajzolódik, hogy mennyire foglalkoztatta őt is a falu sorsa,
Nagy Ödönnel együtt tizedikes korában végigjárta Kalotaszeget. Amikor a
teológián beindult a szórványgondozás, a teológusok Kolozsvár 30 km-es
körzetébe eső szórványvidékeket, tanyákat látogattak meg és vasárnapon-
ként istentiszteletet tartottak. Jenei Sándor Nagy Ödönnel együtt néprajzi
ismereteket sajátított el egy Gunda Béla vezette nyári egyetemen (Szőke
2015: 124).

Fiának, Hegyi Sándornak felvettem azt a kérdést, vajon hogyan ala-
kult ki apja, Hegyi István folklorisztikai érdeklődése. Gondolatait ekkép-
pen kezdte: *Először is, ugye, ha a nép között él az ember, akkor a nép-
pel összenő és a népet nemcsak szeretni kell, hanem vele együtt élni. A
népdalait, a folklóráját nagyon kedvelte a népek, szerette és meg tudta
szerettetni másokkal is. Mi [...] népdalokat tanultunk az édesapámtól,
nagyon sok népdalt tanított nekünk, de nemzeti érzelmre is megtaní-
tott, hogy ne felejtjük el, mi kik vagyunk, honnan jöttünk. [...] Az a fon-
tos, amit őseinktől átvettünk, azt tudjuk továbbadni gyermekeinknek.* Már
teológiai éve alatt, apja nemcsak a székelyföldi és a református közös-
ségekkel foglalkozott, hanem részt vett a Dimitrie Gusti-féle falukutatói
mozgalomban is. Komoróczy György 2014-ben, születésének századik,
halálának tizedik évfordulója alkalmából megemlékező szöveget írt Hegyi
Istvánról. Úgy véli, Hegyi István teológiai éve alatt Ravasz László püs-
pöktől tanulta és vallotta, hogy „a falu nagy erőtartalékot jelent nemzeti
közösségünknek”, ezzel a hittel kapcsolódott be a mozgalomba az 1930-as
években.⁶ Ennek köszönhetően jól megismerte azokat a gyülekezeteket,
ahol járt, valamint le is jegyezte a falvakból szerzett ismereteit.

Az 1930-as évek második felében az IKE munkássága egyre jobban
összefonódott a falukutatói és népiségi mozgalommal.⁷ Hegyi István az

⁶ Elektronikus elérhetőség: <http://szekelyudvarhelyieme.ro/index.php/rss/669-szeretni-kell-ezt-a-nepet.html> (utolsó megtekintés: 2017. október 22.).

⁷ „Az IKE nemzetközi ifjúsági mozgalom, amely több mint 120 országban működik és közel 45 millió tagja van. Az Erdélyi IKE 1921 februárjában pár lelkes fiatal kezdeményezésére alakult meg Kolozsváron. A kommunista rendszer idejében azonban, mint több más vallásos szervezetét, az IKE működését is betiltották. A '89-es forradalom évében tevékenysége újraindult, 1993-ban pedig az illyefalvi közgyűlés elfogadta az Alapszabályzatot.

Erdélyi Ifjúsági Keresztyén Egyesületen keresztül számos emberrel megismerkedett. Az IKE ifjúsági vezetői közé sorolható Tonk Emil és ifj. Nagy Géza. Fiával való beszélgetéskor kiderült, hogy a két emberrel Hegyi István szoros kapcsolatot ápolt. Tonk Emillel egészségügyi dolgokat tárgyalt, ifj. Nagy Gézával barátságban, évfolyamtársi viszonyban volt. Meg kell említenünk Szigethy Béla nevét, aki az *Ifjú Erdély* című folyóirat felelős ifjúsági szerkesztője volt. Feltehetően e kapcsolatok révén esett a választás Hegyi Istvánra *A mi dalaink* című kötet népdalainak összeválogatásakor. Fia úgy véli, édesapját *felhasználták*, mivel jó hallása volt a zenére, tudott tangóharmonikázni és sok-sok népdalt gyűjtött. Tehát 1936-ban Kolozsváron az *Ifjú Erdély* kiadta *A mi dalaink* című erdélyi népdalgyűjteményt, mely anyagának összegyűjtésében jelentős szerepet kapott Hegyi István, az IKE utazótikára.

Hagyaték

Hegyi István hagyatéka máig megőrződött, Hegyi Sándor tulajdonában van feldolgozatlanul. Hatalmas könyvtárral rendelkezett, amelyet fia az udvarhelyi Református Kollégiumnak adományozott. Hagyatéka tartalmaz egy székelypetki népdalgyűjteményt magnószalagon, körülbelül 20 kötetet *Naplójegyzetek* címen (1936-tól egészen 2004-ig). Megőrizte levelezéseit (az 1930-as évektől egészen 2004-ig), amelyeket be is kötetett. A hagyatékban továbbá prédikációs köteteket, pasztorációs jegyzeteket, összeírásokat is talál az érdeklődő. Említést érdemelnek az 1173 lapból álló szekuritáté-dosszié, valamint Hegyi István apja, Hegyi Péter teológiai jegyzetei. Ezek segítségével még inkább kirajzolható Hegyi István, egykori református lelkész élete, munkássága. Noha az eddigi adatok által is betekintést nyerhettünk a 20. század időszakába, a kis magyar világba, a szórványhelyzetbe, a kommunizmus korába, valamint a rendszerváltás utáni időszakba, a hagyaték feltárásával még inkább reprezentálni lehetne ezt a történelmi időszakot.

1994-től hivatalosan bejegyzik, Erdélyi Ifjúsági Keresztyén Egyesület név alatt működött tovább, felvállalva a református egyház ifjúsági munkáját.” Elektronikus elérhetőség: <http://www.ike.ro/hu/oldal/magunkrol> (utolsó megtekintés: 2017. október 22.).

Szakirodalom

KESZEG Vilmos – BECZE Márta (szerk.)

2001 *Palástban. Lelkészek szórványban*. Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely

NAGY Ödön

2015 *Nagy Ödön szórványlelkész és néprajzkutató*. Szerkesztette Keszeg Vilmos. Exit Kiadó, Kolozsvár

PAPP Vilmos

2011 *Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab”- prédikátorok V*. Szerzői kiadás, Budapest

SZÓKE Renáta

2015 *Ki volt Jenei Sándor?* In: Keszeg Vilmos – Bakos Áron (szerk.): *Kri-za János Néprajzi Társaság Évkönyve 23. Néprajzkutatók, kutatások, reprezentációk*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 121–129.

TAKÁCS Éva

2003 *Hosszú volt az út és rengeteg a tapasztalat. Hargita Népe XV*. [azonosítatlan lapszám] 4–5.

Képek

1. Hegyi István arképe, a 2000-es évek körül

2. Hegyi István és családja

3. Hegyi István és családja

4. Hegyi István hagyatéka: prédikáció kötetek, 2017

5. Hegyi István hagyatéka: levelezés, 2017

Cariera lui István Hegyi (1914–2004)

Continuând tradiția familiei, István Hegyi a devenit preot protestant. După terminarea studiilor, și-a început cariera profesională în diasporă, după care s-a stabilit în satul natal, pe urmă în orașul Odorheiu Secuiesc. În anul 1936 a publicat o antologie de cântece populare la editura *Iffjú Erdély*, cu scopul revitalizării lor. Familia păstrează înregistrările de folclor ale lui Hegyi István, precum și însemnările unei cariere devotate. Datele biografice au fost culese de la membrii familiei.

The Life of István Hegyi (1914–2004)

According to the family tradition, István Hegyi has become a Protestant priest. After his studies he had started his career in the Hungarian diaspora, then he settled down in his native village, and finally in the city of Cristuru Secuiesc. In 1936 he published an anthology of folk songs, published by the *Iffjú Erdély* Publishing, with the aim of their revival. The family has preserved the folklore recordings of István Hegyi, and also the manuscripts, the material of a devoted career. His biography has been collected from the members of the family.